Pažaislyje (Kaunas).

Tyrimų metu surasta ankstyvojo vienuolyno statybos etapo (XVIII a. pabaiga) fragmentų: ankstesnio pastato pamatai, buvusio įvažiavimo į rūsį liekanos.

Dainius Balčiūnas, Aleksandras Vaškelis

Kauno Šv.Jurgio bažnyčios archeologiniai tyrimai 1994 m.

Šv.Jurgio bažnyčia, XV-XIX a. priklausiusi Kauno Bernardinų vienuolynui, stovi Nemuno ir Neries upių santakoje, ant Kauno pilies P gynybinio griovio šlaito.

Restauruojant bažnyčią, numatyta vietoje visiškai susidėvėjusių medinių grindų presbiterijoje pakloti naujas. Dar 1993 m., nuardžius senąsias grindis, po išlyginamuoju smėlio sluoksniu pradėjo ryškėti laidojimo kriptų skliautų fragmentai. Kriptų skaičius, dydžiai, išsidėstymas presbiterijoje buvo neaiškūs. Todėl 1994 m., prieš ruošdami naujų grindų konstrukcijos projektą, Kauno PRPI archeologai ištyrė presbiterijos plotą.

Istorinių tyrimų duomenimis, gotikinė dabartinio plano bažnyčia pradėta statyti 1492 m., o baigta 1502 m. Didžiausi bažnyčios atstatymo ir rekonstrukcijos darbai vykdyti po dviejų didžiųjų miesto gaisrų - 1603 m. ir 1624 m. Gaisrų metu degant bažnyčiai, griuvo pagrindinės halės skliautai, pilioriai, skilo sienos, o presbiterija su didžiuoju altoriumi abu kartus išliko ugnies nepaliesta.

1655-1661 m. karo su Maskva metu sunaikintas bažnyčios interjeras ir išplėšti laidojimo rūsiai. 1850 m. vienuolynas uždarytas. Pastatai ir bažnyčia perduoti Kauno kunigų seminarijai. Po Antrojo pasaulinio karo bažnyčia paversta sandėliu.

Kauno kurijos archyve, tarp saugomų Bernardinų vienuolyno dokumentų nuorašų yra 1620 m. lapkričio 27 d. sudarytas visų Šv. Jurgio bažnyčioje esančių laidojimo kriptų ir palaidotų jose asmenų sąrašas. Presbiterijoje aprašytos 8 kriptos ir 14 kriptų - bažnyčios halėje.

Darbų metu presbiterijoje ištirtas 126 m^2 plotas. Nekasinėta liko tik

nedidelė R dalis po stovinčiu didžiuoju altoriumi. Vėliau atkasus laiptinę-prieangį, po juo apmatuota didelė kripta, esanti centre, ir mažesnė kripta, prie Š jos šono. Dar viena kripta yra prie P centrinės kriptos šono. Jos šviesiangis ar ventiliacijos anga matoma fasade. Šiuo metu įėjimą į ją dengia didžiojo altoriaus pamatas.

Didžioji tyrinėto ir atidengto ploto dalis užstatyta mūrinėmis laidojimo kriptomis. Čia atkastos 8 stačiakampio plano kriptos orientuotos R-V kryptimi. Tik viena kripta, esanti ŠV kampe, orientuota Š-P kryptimi. Kriptos nevienodo dydžio. Didžiausia iš jų - 5,4x3,6 m, apmatuota po didžiuoju altoriumi, o mažiausia - 2,2x1,4 m, prie Š sienos. Kriptos mūrytos naudojant vien plytas, surišant jas kalkiniu skiediniu. Visos kriptos perdengtos cilindriniais skliautais. Keletos kriptų skliautai įgriuvę, nes neatlaikė virš jų išmūrytų dabartinių grindų parėmimo stulpelių ir pačių grindų svorio. Įėjimo angos atsidengė kriptų V sienose. Tik kriptos, esančios PV kampe, įėjimas nerastas, matyt, jis įrengtas iš vienuolyno pusės. Prie įėjimų išmūryti stačiakampiai 90-105 cm pločio ir įvairaus ilgio prieangiai-laiptinės.

Ankstyviausia, XVI a. pradžioje sumūryta, kripta atkasta Š presbiterijos sienos ir apsidos susikirtimo vietoje. Jos planas stačiakampis. Viduje yra 2,2 m ilgio ir 1,4 m pločio patalpa, mūryta iš 26,3-26,5x11-11,5x8,5-9 cm dydžio plytų gotikiniu rišimu. Mūro technika ir plytų dydžiai analogiški su presbiterijos sienų mūru.

Dauguma kriptų statytos XVI a. II pusėje - XVII a. pradžioje. Tai patvirtina skliautų užpylime rasti radiniai, naudotų statybai plytų dydžiai ir minėtas 1620 m. sąrašas. Dalies kriptų vidus išplėštas, dalinai užpiltas puria žeme, sunykusios medienos gabalais, griuvenomis, žmonių kaulais ir XIX-XX a. šiukšlėmis.

Dėl lėšų ir laiko stokos šiame tyrimo darbų etape kriptų vidus netyrinėtas. Ruošiamame projekte numatyta įrengti grindyse atkeliamus dangčius prie kiekvienos kriptos įėjimo. Tai leis ateityje jas tyrinėti, o esant reikalui, ir panaudoti. Po pastatymo kriptų skliautai užpilti sluoksniu maišytos rusvos žemės ir žvyro su griuvenų priemaiša. Virš sluoksnio daugelyje vietų išliko plytomis išklotų grindų fragmentų. Jų viršus yra $H_{abs.}$28 m lygyje. Tą patį lygį fiksuoja ir išlikusio pirmojo tinkavimo ir

dažymo riba ant presbiterijos sienų mūro. Grindų lygis nekito nuo pastatymo iki XIX a. vidurio. Grindys buvo nuolat remontuojamos, atskiri plotai naujai pergrindžiami, naudojant įvairiausio formato statybines ir grindines plytas, akmenų plokštes ir net antkapinių plokščių gabalus. Tik XIX a. viduryje, prieš klojant medines grindis, jų lygis pakeltas supilant 30-35 cm storio išlyginamąjį smėlio sluoksnį.

Neužstatytose vietose presbiterijos V gale ir ploteliuose tarp kriptų nerasta pirminio natūralaus paviršiaus ir tolygiai besiklosčiusių sluoksnių, fiksuotų bažnyčios išorėje. Jie sunaikinti kasant duobes bažnyčios pamatams, kapams ir tankiai statant laidojimo kriptas. Čia fiksuoti tik sumaišyti ir supiltiniai XVI-XVII a. sluoksniai. Jų masėje rasta nemažai paskirų žmonių kaulų. Matyt, tai ankstesnių suardytų palaidojimų liekanos. Radinių rasta nedaug. Tai plokštinių ir kraiginių čerpių gabalai, keletas XVI-XVII a. glazūruotų koklių fragmentų ir indų šukių, vitražinio stiklo gabaliukų, karstų geležinių apkaustų ir rankenų.

Dainius Balčiūnas, Aleksandras Vaškelis

1995 m. archeologiniai tyrinėjimai Kaune, buvusiame Bernardinų vienuolyne

1995 m. pastatas Kaune, Papilės g. Nr.9, perduotas pranciškonų vienuoliams. Ruošdami pritaikymo ir dalinės restauracijos projektą, Kauno PRPI archeologai atliko nedidelės apimties archeologinius tyrimus pastato pirmame aukšte. Jų tikslas buvo nustatyti buvusius grindų lygius, surasti 1860 m. nugriautos Š galerijos pamatus bei prižiūrėti žemės kasimo darbus rekonstruojant senus, susidėvėjusius šiluminius kanalus.

Darbų metu iškastos 5 perkasos, ištirtas bendras 32 m^2 plotas. Nuardžius apgriuvusias kanalų sieneles, fiksuoti nesuardyti kultūriniai sluoksniai.

Vienuolyno statyba pradėta 1487 m., baigta 1504 m. Žymiausios rekonstrukcijos vyko 1624, 1860 ir 1924 metais. Iki 1850 m. vienuolynas priklausė vienuoliams bernardinams, vėliau perduotas Kauno kunigų